

УДК 159.938

Тетяна Василівна ЗАВАДСЬКА,

кандидат біологічних наук,
старший науковий співробітник

Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8087-6525>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У дослідженні взяли участь 78 вихователів дитячих дошкільних закладів, в яких було визначено певні ознаки синдрому емоційного вигорання. У значної більшості вихователів спостерігався такий симптом емоційного вигорання, як «редукція професійних обов'язків», який негативно впливає на їх професійну діяльність. Було виявлено зв'язок психоемоційного стану вихователів із рівнем їхньої самоактуалізації.

Ключові слова: вихователь, дошкільний заклад, емоційне вигорання, самоактуалізація.

Першою ланкою в системі освіти людини є дитячі дошкільні заклади, де через активне спілкування вихователя з дитиною, через гру відбувається розвиток дитини, який безпосередньо залежить від професійної майстерності вихователів. Відомо, що професія педагога-вихователя відноситься до професій типу «людина-людина»; вона є складною та креативною, при чому суто жіночою. Вихователь повинен мати, перш за все, любов до дітей, певні педагогічні здібності, щирість, терпимість, самовідданість тощо. Водночас вихователь відповідає за стан здоров'я дитини, несе відповідальність перед батьками за дитину під час перебування її в дитячому закладі. Окремо слід зазначити, що дитина дошкільного віку має специфічні особливості, як чутливість, емоційність, вразливість, які створюють додаткове психоемоційне напруження для вихователів.

Професійна майстерність вихователя передбачає володіння методико-педагогічними знаннями, навичками активного спілкування з дітьми, розуміння їхніх почуттів, певним культурним рівнем тощо. Вихователь впливає на дитину не тільки своїми інтелектуальними та педагогічними здібностями, а й особистісними якостями. Тільки такий вихователь спроможний виховати творчу, допитливу, ініціативну дитину, закласти основу для подальшого розвитку особистості.

З іншого боку, при таких вимогах до вихователів дошкільних навчальних закладів, слід зазначити про досить низький соціальний

статус цього виду діяльності, відсутність балансу між витраченими зусиллями й одержуваною винагородою. Праця вихователя не супроводжується підвищеними фізичними навантаженнями в умовах постійної психоемоційної напруги, що може приводити до емоційного вигорання. Саме тому дослідження показників психоемоційного стану вихователів дошкільних навальних закладів є **актуальним**.

Рівень емоційного вигорання вихователів був досліджений за методикою В. В. Бойко у модифікації Є. П. Ільїна «Діагностика рівня емоційного вигорання» [1; 3, с. 467–469]. Вибірку склали 78 педагогів-вихователів дитячих дошкільних закладів. Зазначимо, що синдром емоційного вигорання [2] проявляється у вигляді наростаючого емоційного виснаження та супроводжується байдужістю до обов'язків, негативізмом по відношенню як до вихованців так і до тих, хто працює поруч; відчуттям власної професійної неспроможності, незадоволеністю працею.

В таблиці наведені результати тестування, які вказують, що у більшості вихователів нашої вибірки основні показники (симптоми) синдрому емоційного вигорання не сформовані. Однак симптом «*редукція професійних обов'язків*» визначений у значній більшості вихователів (15,4 % + 61,5 %) в стані формування або вже сформований.

Таблиця 1

Назва симптому	N=78 осіб		
	несформований симптом – НС	симптом, що формується – СФ	сформований симптом – СС
Невдоволеність собою	64(82,1 %)	10 (12,8 %)	4 (5,1 %)
Загнаність у клітку	59 (75,6 %)	12 (15,4 %)	7 (9,0 %)
Редукція професійних обов'язків	18 (23,1 %)	12 (15,4 %)	48 (61,5 %)
Емоційна відстороненість	51 (65,4 %)	18 (23,1 %)	9 (11,5 %)
Особистісна відстороненість	52 (66,7 %)	14 (17,9 %)	12 (15,0 %)

Це свідчить про спрощення та скорочення професійних обов'язків у діяльності, які вимагають емоційних витрат, що має негативний відтінок в професійної діяльності вихователя. Практично 33 % досліджуваних вихователя мають ознаки симптому «*особистісна відстороненість*» в стадії формування та сформованості, що пов'язане з повною

або частковою втратою інтересу до суб'єкта професійної діяльності, сприйняття партнера по спілкуванню (в даному випадку дитини) як предмета, як об'єкта маніпуляцій [2]. Таку групу вихователів можна вважати професійно непридатною для подальшої професійної діяльності.

Показником розвитку та самовдосконалення людини є рівень її самоактуалізації, самоздійснення як в життєвому, так і в професійному полі. Самоактуалізація відбувається зсередини, від внутрішньої природи людини, а зовнішні обставини стимулюють або пригнічують цей процес. Виявлення рівня самоактуалізації вихователів дитячих дошкільних закладів було здійснено за допомогою «Самоактуалізаційного тесту Е. Шострома (CAT)», який дозволяє оцінити особистісні орієнтації людини (ціннісного або поведінкового характеру) згідно до її уявлень та звичного способу поведінки.

Результати тестування довели, що не всі вихователі досліджуваної вибірки мають ознаки самоактуалізації, високі бали показників мають лише від 12,9 % до 34,7 % досліджених. Високий рівень самоактуалізації вихователі досліджуваної групи виявили за шкалами «компетентність у часі», «ціннісні орієнтації», «погляди на природу людини», «самоповага», «пізнавальні потреби». Низькі бали, що вказують на відсутність самоактуалізації, були визначені у вихователів (від 10,3 % до 50,0 %). Занепокоєння викликає велика група вихователів (50,0 %) з низькими показниками за шкалою «прийняття агресії». Це свідчить про можливість розвитку невротичних розладів у таких вихователів, тобто вони складають групу ризику. Середні нормативні значення балів були притаманні від 24,4 % вихователів до 44,7 %, що дає надію, що внутрішня мотивація або інші чинники, призведуть таких вихователів до перспективи самоактуалізації, професійного вдосконалення. Отримані результати підтверджують висловлення О. І. Моткова: «Людина повинна стати настільки гармонійною, наскільки вона може стати» [4].

Наведені дані дослідження свідчать, що педагоги-вихователі дошкільних навчальних закладів мають певні ознаки синдрому емоційного вигорання, що потребує психологічної допомоги, а підвищення соціальних стандартів життя та більш активна мотивація буде сприяти підвищенню прагнення людини до професійної або життєвої самоактуалізації.

Список бібліографічних посилань

1. Бойко В. В. Энергия эмоций. 2-е изд., доп. и перераб. СПб. : Питер, 2004. 474 с.

2. Емоційне вигорання // Вікіпедія: віл. енцикл.
URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Емоційне_вигорання (дата звернення: 03.02.2019).

3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2000. 512 с.

4. Мотков О. И. О парадоксах процесса самоактуализации личности. *Магистр*. 1995. № 6. С. 84–95.

Одержано 24.03.2019

В исследовании принимали участие 78 воспитателей детских дошкольных учреждений, у которых были определены признаки синдрома эмоционального выгорания. У значительного большинства воспитателей наблюдался такой симптом эмоционального выгорания, как «редукция профессиональных обязанностей», который негативно влияет на их профессиональную деятельность. Была выявлена связь психоэмоционального состояния воспитателей с уровнем их самоактуализации.

Ключевые слова: воспитатель, дошкольное учреждение, эмоциональное выгорание, самоактуализация.

УДК 159.9

Ксенія Олександрівна ІВАНЧИХІНА,

студентка факультету психології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Олена Володимирівна МИЛОСЛАВСЬКА,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної психології

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ФЕНОМЕН НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ

Розглянуто феномен невизначеності, проведено теоретичний аналіз підходів до вивчення невизначеності та загальних характеристик поняття.

Ключові слова: невизначеність, ситуація невизначеності, непередбачуваність поведінки.

Протягом усього нашого життя ми потрапляємо у ситуації, які характеризуємо як невизначені. Люди у побуті завжди описували це поняття як стан невпевненості і активно його використовували, як і науковці. Саме цим й зумовлена актуальність оброблюваної теми.

Поняття невизначеності активно використовується в різних сферах наукової діяльності. Цей феномен розглядався і античними філософами, і сучасними науковцями, які вивчають кібернетику,